

N:o 17.

Af Herr **L. M. Carlsson:** *Om underdånig skrifvelse angående omarbetning af Kongl. förordningen den 6 Oktober 1848 om aktiebolag.*

Genom Kongl. förordningen af den 6 Oktober 1848 hafva de till den moderna affärs- och industriverksamheten hörande aktiebolagen äfven inom vårt samhälle vunnit så kallad sanktion.

Visserligen fans genom Kongl. förordningen af den 28 Juni 1798 redan förut en viss utvidgning af de i äldre lagen enligt Handelsbalken, Kap. 15 föreskrifna stadganden om bolag, men det var hufvudsakligen genom förstnämnda Kongl. förordning, som bolagen erhöilo en större utvidgning och särskildt namnet aktiebolag. Härefter och synnerligast under de tio sista åren hafva de blifvit mera allmänna, och de flesta större industriella företag och anläggningar på dem grundade och byggda. Det torde under sådana förhållanden och med ledning af en 30 års erfarenhet vara tid inne att tillse, huruvida aktiebolagen verkat i rätta riktningen eller ej, liksom om densamma till sina bestämmelser är fullt ändamålsenlig och öfverensstämmande med de fordringar, man på den rättvisligen bör kunna ställa i förhållande till det inflytande, den i så många fall utöfvar på vårt lands ekonomiska förhållanden.

Väl må man ej förneka, att denna aktielag verkat mycket godt för den stora industriens framåtskridande, helst som erfarenheten lärt att för denna industri associationen är nyttig och nödvändig, så mycket mera i ett land som Sverige med en liten folkmängd och små kapital,

under hvilka förhållanden enighet och sammanslutning äro så nödvändiga vilkor för att uppnå någon styrka.

Men på samma gång man erfarit nämnda stora utveckling af industriella, ja, man kan äfven säga kommersiella företag, har man å andra sidan funnit flera luckor och brister i denna aktielag, som af vissa delegare användts till skada för de öfriga aktieegarne, hvarigenom misstroende sprids ibland allmänheten; hvilka luckor, om de ej genom lagstiftning fyllas, kunna leda till betänkliga följder för bolagen och deras delegare, hvarigenom slutligen allt det goda, som denna aktielag redan har åstadkommit och ännu mera, bör kunna utveckla, torde blifva förfeladt. Naturligen är här ej fråga om hvarken bankbolag med sedelutgifningsrätt, ej heller om de så kallade kommanditbolagen m. fl., hvilka ej hafva de genom aktielagen gifna förmåner om frihet från efterkraf m. m. sig tillförsäkrade, utan endast om sådana bolag, som äro grundade uppå och hafva sitt stöd af berörde aktielag och genom sin förmånliga undantagsställning vunnit en sådan stor spridning.

De här ifrågakvarande luckorna har man väl vid bolagens stiftande sökt fylla genom de så kallade bolagsordningarne, hvilket ock tycks hafva varit lagstiftarnes mening för att så litet som möjligt ingripa uti den enskilda, fria utvecklingen. Då emellertid ej ringaste anvisning i lagen finnes för dessa ordningars grundande, så har vid deras uppgörande ett allmänt virrvarr uppstått, hvaraf resultatet blifvit, att det torde finnas lika många olika bolagsordningar som bolag, ett förhållande, som otvifvelaktigt bör rättas så,

att mera enhet uppstår mellan de olika bolagsordningarne.

Detta gäller särskildt hvad beträffar rösträtten vid stämman, som bestämmes efter de mest olika grunder, än per aktie (obegränsad rösträtt) än efter en viss procent af hela aktieantalet (begränsad), än efter en viss procent af det vid stämman representerade aktiebeloppet (proportionerlig) o. s. v. Att en bestämmelse härutinnan, som ledde till

lika rösträtt för alla bolag,

skulle verka till enhet och förtroende, torde vara uppenbart.

Vidare är i många bolagsordningar stadgadt, att en från bolagsstämman frånvarande aktieegare ej skall kunna representeras af annat

än aktieegare, hvarigenom aktieegares rätt att välja till ombud den, till hvilken han kan hysa fullt förtroende, blifvit obehörigen trädtt för nära. I de allra flesta fall lärer ock kunna antagas, att man ej har af nöden stadga sådana inskränkningar för aktieegarne, hvarföre med skäl hemställes,

om ej aktielagen bör så förändras, att bestämmelser i bolagsordningar derom, att aktieegarne ej ega till fullmäktige vid stämmorna antaga den de vilja, icke må vinna nådig stadfästelse.

Det har med skäl anmärkts, att den i vederbörande departement bolagsordningar underkastade granskning varit allt för ytlig, också hafva många bolag fått sina ordningar af Kongl. Maj:t stadfästade, ehuru det sedan visat sig såväl att bolagen icke varit byggda på sunda principer, som ock att bolagsordningarne icke innehållit bestämmelser, som kunna trygga aktieegarne för förluster, de der, i händelse sakkunnige personer lemnats tillfälle att yttra sig om bolagets ändamål och möjligheterna för bolagets bestånd och verksamhet, och dessa yttranden vid den Kongl. pröfningen tagits i öfvervägande, säkerligen bort kunna undvikas. Det torde därför böra undersökas,

om ej i aktielagen borde intagas stadganden, som ginge derpå ut att vid underdåniga ansökningar om fastställelse af bolagsordningar fordrades prospekten och inbjudningen till aktieteckningen jemte andra handlingar, som kunde bereda tillfälle till en mera genomgående granskning af bolagets ändamål och rörelse m. m.

Visserligen bestämmer den 8 § i aktielagen, att bolaget skall hafva »sysslomän en eller flera», som skola utgöra bolagets styrelse, men då den ej bestämmer, huru förhållandet mellan denna styrelse och bolaget skall ordnas, blir ofta följden den, att denna styrelse, med dess verkställande direktör i spetsen, i många bolag blir snart sagdt allsmäktig.

Väl hafva genom bolagsreglerna i de flesta fall tillkommit revisorer, som å bolagets vägnar skola granska styrelsens förvaltning; och härigenom har visserligen personantalet, som leder bolagets angelägenheter, ökats, men då deras tillsättning i allmänhet tillgår så, att det är

styrelsen, som bestämmer valet, vinnas ej med dessa revisorer under en dålig styrelse det med dem afsedda ändamålet: en god kontroll; men har styrelsen deremot ej svårt att erhålla ansvarsfrihet eller decharge. Skulle än sjelfständige revisorer en och annan gång lyckas blifva valde, så är vanligen följden för den eller dem, att de genom styrelsens försorg blifva vid nytt val undanträngde af mera medgörlige och styrelsens åtgörande godkännande personer. Någon säkerhet för bolaget mot en dålig styrelse finnes sålunda ej förr, än den lagen påbjudes,

att styrelsen eller dess ledamöter ej få, hvarken för egen del eller genom fullmakt å bolagsstämma eller annan sammankomst med bolaget, rösta hvarken vid tillsättande af revisorer, än mindre vid bestämmande om ansvarsfrihet för styrelsens förvaltning, samt att vid styrelsens val det iakttages, att de afgående ledamöterna ej få rösta på sig sjelfva.

Uti 10 § af ofta berörda aktielag försäkras väl aktieegarne att ej »vara ansvarige för bolagets skulder med mera än hvar och en insatt eller åtagit sig att insätta», men i fortsättning af samma paragraf kommer ett tillägg, som till en god del upphäfver den föregående betryggande delen, då det heter »derest de icke till vidare ansvarighet sig utfäst», ett stadgande, som visat sig vara tillräckligt för att genom bolagsstämmans beslut, der kanhända understundom knappt en tiondedel af aktiebeloppet varit representeradt, i de närvarandes intresse skuldsättning kommer till stånd, eller låns upptagande å bolagets vägnar, till hvars gäldande, om bolaget sedan blir insolvent, de öfriga aktieegarne få göra tillskott och sålunda ej nog lida genom förlusten af aktiekapitalet. Men äfven om icke detta tillägg må anses berättiga några aktieegare att pålägga de öfrige skuldförbindelser, så bör det icke få finnas qvar, dels därför att bestämmelsen derom, att en hvar, som åtager sig särskilda förbindelser och så har att svara därför, är i sig sjelf klar och således i aktielagen öfverflödig, och dels emedan det visat sig, att på grund af berörda tillägg fastställelse ansetts kunnat meddelas å bolagsordningar, som i rak strid mot grunderna för aktielagen innehållit föreskrifter om så godt som solidarisk ansvarighet för aktieegarne Att dylika fall och endast farhågan därför misskrediterar aktiebolagen är utan allt tvifvel, och borde därför tillägget i ofvan berörda paragraf

»derest de icke till vidare ansvarighet sig utfäst» utgå, eller ock hela paragrafen strykas emot en ny, som mera betryggade aktieegarne och enligt hvilken andra kraf ej kunde mot dem anställas än sådana, som voro grundade på deras egenhändiga förbindelse.

Då aktiebolagen genom ofta åberopade aktielag vunnit ett så stort stöd och förtroende och deras aktier erhållit en så stor spridning, att från ett och samma bolag aktiebrefven kunna vara spridda om icke öfver hela, så dock öfver en stor del af landet, hvarigenom svårigen vid bolagsstämman aktierätten kan bevakas annat än af ett mindretal, åtminstone personligen, och hvilket närvarande mindretal i allmänhet utgöres af styrelsen och dess vänner; samt det dessutom såväl för aktieegarne som för bolagets borgenärer är nödigt, att så mycken kontroll som möjligt åstadkommes, på det att i synnerhet vid bolagets sammanträden beslutet då åtminstone blifva lagenliga, vore nödigt,

att af Konungens Befallningshafvande på landet, Öfverståthållareembetet i Stockholm, och Magistraten i de öfriga städerna, en person utsågs för hvarje lämpligt distrikt, som förenämnda myndigheter funno skäligt bestämma, såsom t. ex. kronofogden i orten på landet och motsvarande statens tjänstemän i städerna, hvilka mot ersättning af bolaget voro skyldiga ej blott att öfvervara de bolagssammanträden, som hörde till deras områden, der föra protokollet eller ansvara för dess rättighet, samt intyga att alla bolagets åtgöranden under sammanträdet skett lagenligt, än ock att i öfrigt underkasta styrelsens åtgöranden den granskning, som kunde finnas nödig och lämplig.

Det har, efter hvad temligen allmänt känt är, vidare funnits bolagsstyrelser, hvilka för att kunna vid ordinarie stämmor på ett angenämt sätt möta aktieegarne, föreslagit utdelningar, som omöjligen kunna åstadkommas med vinsten af bolagets rörelse, utan tillkommit på ett konstladt sätt medelst sjelfva det inbetalta aktiekapitalet. Att förekomma så grofva missbruk och andra liknande är väl en uppgift, som icke kan tillhöra sjelfva aktielagen, men som dock genom en af staten anordnad lämplig kontroll torde kunna vinnas.

Jag har här sökt framställa de hufvudsakliga brister i vår gällande aktielag och dess tillämpning, hvilka kommit till min erfarenhet och kännedom. Att flera sådana finnas torde man kunna antaga, och vore ej förunderligt, då denna lag utan förändringar varit gällande i så lång tid och derunder visat sig, att så många både stora och små aktiebolag, som fått sina ordningar af Kongl. Maj:t stadfästade, råkat ut för en mängd invecklade rättstvister samt måst sluta med att bankruttera. Jemför man denna lag med t. ex. Konkurslagen, en bland de nyare civila författningarna, utgifven 1862, så finner man att den senare, ehuru 14 år yngre, redan efter få års förlopp fått undergå omarbetning.

Då emellertid omarbetandet af en lag, är ett företag af den beskaffenhet, att dertill fordras ej allenast tid, utan äfven större förmåga än man rimligen kan begära af en enskild, ej juridiskt bildad motionär, och Riksdagens Lag-Utskott, hvars förmåga härutinnan kan antagas vara obestriddig, torde sakna tid att vid denna riksdag egna frågan en så grundlig behandling, som för uppgörande af förslag till ny aktielag erfordras, men deremot Kongl. Maj:t genom den af honom tillsatta, under hans disposition stående, af Riksdagen affönade lagberedning eller annorledes är bäst i tillfälle att draga försorg om genomförandet af de förbättringar i lagstiftningen för aktiebolag, som äro af så trängande nödvändighet, så torde klokheten bjuda att för ändamålets vinnande vända sig åt det hållet för att få frågan ändamålsenligt och väl löst; och får jag härmed på grund af alla dessa skäl vördsamt föreslå,

att Riksdagen måtte besluta att till Kongl. Maj:t aflåta en underdånig skrifvelse med anhållan om, att Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa en revision och omarbetning af Kongl. förordningen af den 6 Oktober 1848 angående aktiebolag och hvad dermed i sammanhang står, så att så väl aktieegarne som borgenärer mera kunna betryggas mot förluster än hvad hittills visat sig vara fallet, och derefter till Riksdagen inkomma med nådigt förslag i ämnet.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles.

Stockholm den 22 Januari 1879.

L. M. Carlsson.